

ศิลปะการ

นิตยสารรายสัปดาห์เดือนของกรมศิลปากร

ปีที่ ๑๕

เล่ม ๒

กรกฎาคม

พ.ศ. ๒๕๑๔

สารบัญ

ปีที่ ๑๕ เล่ม ๒

กรกฎาคม

๒๕๑๔

๑. สารสันตมเด็จพระ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ และสมเด็จพระ กรมพระยาจ่างฯ	หน้า ๑
๒. ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัททดิศ ดิศกุล ทรงเรียบเรียง	,, ๒๖
๓. ขั้วจากหลักฐานโบราณคดีในไทย ชิน อยู่ดี	,, ๓๕
๔. ความสนใจทางจดหมายเหตุในการจัดเอกสาร ชุติวิ สวัสดิสงคราม แปลและเรียบเรียง	,, ๔๕
๕. วิจารณ์เรื่องสุบินคำกาพย์ ขวัญดี รักพงศ์	,, ๕๓
๖. ข้อสังเกตเกี่ยวกับศักราชและปีนักษัตร ตามประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย สมพร อยู่โพธิ์	,, ๖๗
๗. สัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น สมัยกรุงศรีอยุธยา ถนน อานามวัฒน์	,, ๗๒
๘. คำอ่านศิลาจารึก อักษรไทยฝักขาม ภาษาไทย ได้มาจากวัดผ้าขาวบ้าน (วัดสุนทราราม) ตำบลเวียง กิ่งอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประสาร บุญประคอง	,, ๘๕
๙. งานของกรมศิลปากร ในรอบปีที่ ๓๘	,, ๙๕
๑๐. พิธีเปิดโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ ประพัฒน์ ตรีณรงค์ บันทึก	,, ๑๐๒

SILPĀKON

Vol. 15

July, 1971

No. 2

CONTENTS

1. "San Somdet" (Letters Between Their Late Royal Highnesses Prince Naris and Prince Damrong)	Page 1
2. Brahminism in Khom Kingdom Translated and Compiled by Professor M.C. Subhadradis Diskul	„ 26
3. Archaeological Evidence in of Rice Thailand by Chin Youdi	„ 39
4. Archival Interests in Record Management Translated by Choosri Swadisongkram	„ 45
5. A Review of "Subin Kamkab", a Literary Work by Khwandee Rakphong	„ 53
6. Notes on Eras and Years Appeared in Collection of Thai Inscriptions, Volume I : Sukhothai Period by Somphorn Yupho	„ 67
7. The Relationship between Thailand and Japan in Audhaya Period by Thanom Anamwat	„ 72
8. Reading and Explanation of Thai Inscription in Thai Fak Kham Characters, from Wat Pha Khao Pan (Wat Sundhararam) Tambon Wiang, King Amphoe Chiangsan, Changwat Chiangrai by Prasarn Boonprakong	„ 89
9. The 38th Year of the Department of Fine Arts	„ 95
10. An Inauguration Ceremony of the School of Drama, Chiangmai by Praphat Trinarong	„ 102

ข้อสังเกตเกี่ยวกับศักราช และปีนักษัตร

ตามประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย

ของ

สมพร อยู่โพธิ์

ตามประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย มีศิลาจารึกทั้งหมด ๒๐ หลัก ในศิลาจารึก ๒๐ หลักนั้น มีศักราชและปีนักษัตรบอกไว้แทบทุกหลัก ศักราชที่มีในหลักศิลาจารึกเหล่านั้นมีเลข ๔ ตัว และ ๓ ตัว มีทั้งพระพุทธศักราช มหาศักราช และจุลศักราช มีข้อสังเกตได้ก็คือ ถ้าศักราชที่พบในหลักศิลาจารึกมีเลข ๔ ตัว และเลข ๑๒ .. หรือ ๑๔ .. นำหน้า เป็นมหาศักราชทั้งนั้น เช่น ในศิลาจารึกหลักที่ ๔ ว่า ๑๒๖๙ ศกกุญ และลุมหาศักราช ๑๒๘๓ ศกฉลุ เป็นต้น แต่ถ้าศักราชที่พบเป็นมีเลข ๔ ตัวนั้น นำหน้าด้วยเลข ๑๙ .. เป็นพระพุทธศักราชทั้งนั้น เช่น ในศิลาจารึกหลักที่ ๖ ว่า “พระศาสนตาจารย์เจ้าเข้าสู่พระปรินิพพานได้ ๑๙๐๕ พระวสา” เป็นต้น ส่วนศักราชที่เป็นเลข ๓ ตัว เป็นจุลศักราชทั้งนั้น และมีเลข ๗ นำหน้าเป็นพื้น

ตามเกณฑ์การสอบศักราชของ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ว่า

พระพุทธศักราช มากกว่า มหาศักราช ๖๒๑ ปี

,, ,, จุลศักราช ๑๑๘๑ ปี

แต่ตามประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ นี้ ถ้ารู้มหาศักราชแล้ว อยากรู้ว่าเป็นพระพุทธศักราชเท่าใด ต้องบวกด้วย ๖๒๒ และรู้จุลศักราชแล้ว อยากรู้ว่าตรงกับพระพุทธศักราชเท่าใด ต้องเอา ๑๑๘๒ บวก มากกว่าที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสอบทานไว้แล้ว มิฉะนั้นแล้วปีนักษัตรจะไม่ตรงกันเช่น ในศิลาจารึกหลักที่ ๕ ด้านที่ ๒ บรรทัดที่ ๑๙ - ๒๐ ว่า “ศักราชได้ ๑๒๘๓ ปีฉลุ” ศักราชในที่นี้เป็นมหาศักราช อยากรู้ว่าตรงกับพระพุทธศักราชเท่าใด ถ้าเอา ๖๒๑ บวก จะได้เป็นพระพุทธศักราช ๑๙๐๔ แต่ในศิลาจารึกหลักที่ ๖ (ภาษามคร) ซึ่งพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาลลักษมณ) เปரியุ แปล บอกไว้ชัดว่า ในปีฉลุนั้นเป็นพระพุทธศักราช ๑๙๐๕ ถึงความในตอนที่ ๑ ของศิลาจารึกหลักที่ ๖ ว่า “พระศาสนตาจารย์เจ้าเข้าสู่พระปรินิพพาน

ได้ ๑๙๐๕ พระวสา ในปีฉลู....” หรือในศิลาจารึกหลักที่ ๕ นั้นเองก็บอกไว้เหมือนกันว่า มหาศักราช ๑๒๘๓ ตรงกับพระพุทธศักราช ๑๙๐๕ ปีฉลู ดังความในตอนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๒ ถึง บรรทัดที่ ๒๖ ว่า “เมื่อออกพรรษาแล้ว.....วันพุทธาร หนไทย รวงเป้า ปุณรรพ สุนัขัทร เมื่อ ทวันเย็น แต่พระพุทเจ้าเข้านิพพานมาเดิวันบวสนั้น ได้พันเก้าร้อยห้าปี” รวงเป้า เป็นวิธีนับปี ของไทยทางเหนือเอาศกไว้หน้า เอาปีไว้หลัง รวง คือ อัฐศก เป้า คือปีฉลู รวงเป้า ก็คือปีฉลูอัฐศก แต่เหตุที่เลขท้ายของจุลศักราชไม่ตรงกับศกนั้น คงจะใช้นับศกตามอย่างข้างจีน ตามที่อธิบายไว้ ในหนังสือประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๑ หน้า ๑๕ และในปีฉลุนั้นก็ตรงกับจุลศักราช ๗๒๓ ตาม ศิลาจารึกหลักที่ ๕ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๙ ฉะนั้นพระพุทธศักราช ๑๙๐๕ จึงตรงกับมหาศักราช ๑๒๘๓ และจุลศักราช ๗๒๓ ปีนักษัตร เป็นปีฉลู

จารึกหลักที่ ๕ (จารึกวัดป่ามะม่วง) ภาษาไทย เป็นเรื่องกล่าวถึงมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาธิไทย)ทรง ให้ราชบุรุษไปอัญเชิญพระมหาสามีสังฆราชผู้สถิตย์ในลังกาทวีปมาแต่นครพน(๑) แลให้ปลุกกุฎิวิหาร ณ หว่างป่ามะม่วงอันมีในประจิมทิศเมืองสุโขทัย และพระองค์เองก็ได้ทรง ผนวชในปีนั้น ทั้งได้มีการฉลองพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ที่ทรงหล่อ ซึ่งเชื่อกันว่าเท่าพระองค์ พระพุทเจ้าประดิษฐานไว้กลางเมืองสุโขทัยเบื้องตะวันออกพระมหาธาตุเจดีย์

จารึกหลักที่ ๖ (จารึกวัดป่ามะม่วง) ภาษามคธ เป็นคาถาซึ่งพระมหาสามีสังฆราช ได้แต่งสรรเสริญพระเกียรติยศ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาธิไทย) ซึ่งเสด็จออกทรงผนวช เมื่อวันพุธเดือน ๑๒ แรม ๘ ค่ำ ปีฉลู พ.ศ. ๑๙๐๕ และได้จารึกไว้ในระหว่างพัทธสีมาวัดป่า มะม่วงทิศตะวันตกเมืองสุโขทัย

ในศิลาจารึกหลักที่ ๓ เรียกกันว่า ศิลาจารึกนครชุม เป็นเรื่องประติษฐานพระศรีรัตน- มหาธาตุและปลุกพระศรีมหาโพธิ์ ในเมืองนครชุมก็แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศักราชมากกว่า มหาศักราช ๖๒๒ ปี คือในตอนต้นได้กล่าวว่า ศักราช ๑๒๗๙ (มหาศักราช) ปี่ระกา พระมหา- ธรรมราชาที่ ๑ (พญาธิไทย) ได้ทรงเสด็จจากกรุงสุโขทัยมาสถาปนาพระธาตุ และปลุกพระศรี- มหาโพธิ์ อันได้มาจากกรุงลังกาในเมืองนครชุม และตอนต่อไปในศิลาจารึกนั้นได้กล่าวว่า “.....ฝีมือคนถากนี้โสถ แต่วันพระเจ้าเราได้เป็นพระพุทธ ในใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์มาเดิวัน

(๑) นครพนหรือเมืองพน ในตำนานมูลศาสนา ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๒ ว่าระยะทางถึงเชียงใหม่ ๒๐ โยชน์ (๑๖๐ กิโลเมตร)

สถาปนาพระศรีรัตนมหาธาตุ ได้เท่าใด ให้แก่บัดนี้ ผิดกันด้วยปีได้พันเก้าร้อยสี่สิบหกปี ป้อนพระไต่เป็นพระพุทธรูปนั้นในปีวอก.....” พระพุทธรูปทรงตรัสรู้เมื่อพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา และเสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อพระพุทธรูปทรงพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา ดังนั้นเมื่อพระพุทธรูปทรงตรัสรู้แล้ว ได้ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์อยู่ ๔๕ ปี เมื่อเราเอา ๔๕ ไปลบ ๑๙๔๖ นั้น ผลลัพธ์ก็จะได้ ๑๙๐๑ ซึ่งเท่ากับสร้างพระศรีรัตนมหาธาตุ และปลูกพระศรีมหาโพธิ์ในเมืองนครชุมเมื่อพระพุทธศักราช ๑๙๐๑ นั้นเอง ฉะนั้นปีที่พระมหากษัตริย์ราชที่ ๑ (พญาธิไทย) สร้างพระธาตุนครชุมนั้น เป็นพระพุทธศักราช ๑๙๐๑ มหาศักราช ๑๒๗๙ ปีระกา และในปีระกานั้นตรงกับจุลศักราช ๗๑๙ ตามศิลาจารึกหลักที่ ๙ (จารึกวัดป่าแดง) แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๖

ตามที่ยกตัวอย่างมานี้ชี้ให้เห็นได้ว่า ในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย ถ้ารู้มหาศักราชแล้ว อยากรู้ว่าเป็นพระพุทธศักราชเท่าใด ต้องเอา ๖๒๒ บวก ถ้ารู้จุลศักราช อยากรู้พระพุทธศักราชต้องเอา ๑๑๘๒ บวก และกลับกันถ้ารู้พระพุทธศักราช อยากรู้มหาศักราชต้องเอา ๖๒๒ ลบ และอยากรู้จุลศักราชต้องเอา ๑๑๘๒ ลบ มากกว่าที่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสอบทานไว้แล้วหนึ่งปี ถ้ามีฉะนั้นแล้วปีนักษัตรจะไม่ตรงกัน ส่วนมหาศักราชมากกว่าจุลศักราช ๕๖๐ ปี ถูกตามที่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสอบทานไว้

แต่ศิลาจารึกทั้ง ๒๐ หลัก ในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ นั้น สงสัยจะลงปีนักษัตรผิดอยู่ ๒ แห่ง คือ ในจารึกหลักที่ ๑๕ (จารึกวัดพระเสด็จ) ว่า มหาศักราช ๑๔๓๔ เป็นปีมะแม และมหาศักราช ๑๔๓๘ เป็นปีกุญ ที่ถูกมหาศักราช ๑๔๓๔ ควรเป็นปีวอก ไม่ใช่ปีมะแม และมหาศักราช ๑๔๓๘ ควรเป็นปีชวด ไม่ใช่ปีกุญ ถ้ามีฉะนั้นแล้วปีนักษัตรจะไม่ตรงกันกับปีอื่น ๆ ทั้งในจารึกหลักที่ ๑๕ นั้นเอง ก็ว่ามหาศักราช ๑๔๓๑ เป็นปีมะเส็ง มหาศักราช ๑๔๔๐ เป็นปีชาล และในจารึกหลักที่ ๑๓ มหาศักราช ๑๔๓๒ ก็เป็นปีมะเมีย ตามตารางสอบเทียบศักราชกับปีนักษัตรที่ปรากฏในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ ทั้งหมด ตามที่ได้ลงทำสอบคู่ตั้งแต่มหาศักราช ๑๒๐๕ ถึงมหาศักราช ๑๔๔๐ หายบันทึกข้อสังเกตนี้.

ตารางสอบศักราชกับปีนักษัตร

ประกอบข้อสังเกตเกี่ยวกับศักราช และปีนักษัตร
ตามที่ปรากฏในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ (จารึกกรุงสุโขทัย)

จ. ในช่องศักราช หมายความว่า ศักราชและปีนักษัตรนั้นปรากฏในจารึกหลักที่.....
ตามตัวเลขที่ตามหลัง จ. นั้น เช่น ม.ศ. ๑๒๐๕ จ. ๑ หมายความว่า มหาศักราช ๑๒๐๕ ปีมะแม
ตามศิลาจารึกหลักที่ ๑ ในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑

พ.ศ.	ม.ศ.	จ.ศ.	ปีนักษัตร	หมายเหตุ
๑๘๒๗	๑๒๐๕ (จ.๑)	๖๔๕	มะแม	ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่าเป็นปี ที่ถูกเป็นปีระกา คูอธิบายคำท้าย จารึกหลักที่ ๑ ประกอบ
๑๘๒๘	๑๒๐๖	๖๔๖	วอก	
๑๘๒๙	๑๒๐๗	๖๔๗	ระกา	
๑๘๓๖	๑๒๑๔ (จ.๑)	๖๕๔	มะโรง	
๑๘๖๘	๑๒๔๖	๖๘๖*	ชวด	
๑๘๗๕*	๑๒๕๓	๖๙๓*	มะแม	* ตั้งแต่ปีจุลศักราช ๖๘๖ เป็นต้น มา ปีนักษัตร และปีจุลศักราชตรง กับพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับ หลวงประเสริฐ * ตำนานพระธาตุอภัยสุเทพ ฉบับ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ น. ๓
๑๘๘๗	๑๒๖๕	๗๐๕ (จ. ๙)	มะแม	
๑๘๙๑	๑๒๖๙ (จ. ๔)	๗๐๙	กุญ	
๑๙๐๑ (จ.๓)	๑๒๗๙ (จ.๓)	๗๑๙ (จ. ๙)	ระกา	
๑๙๐๓	๑๒๘๑ (จ. ๘)	๗๒๑ (จ. ๙)	กุญ	
๑๙๐๔	๑๒๘๒	๗๒๒	ชวด	
๑๙๐๕ { (จ.๕) (จ.๖)	๑๒๘๓ { (จ.๔) (จ.๕)	๗๒๓ (จ. ๙)	ฉลู	
๑๙๐๖	๑๒๘๔	๗๒๔ (จ. ๙)	ชลา	

พ.ศ.	ม.ศ.	จ.ศ.	ปีนักษัตร	หมายเหตุ
๑๙๐๗	๑๒๘๕	๗๒๕ (จ. ๙)	เถาะ	
๑๙๐๘	๑๒๘๖	๗๒๖ (จ. ๙)	มะโรง	
๑๙๑๔	๑๒๙๒	๗๓๒ (จ. ๙)	จอ	
๑๙๓๖	๑๓๑๔ *	๗๕๔ *	วอก	* จารึกหลักที่ ๘ ข.
๑๙๔๘	๑๓๒๖	๗๖๖ (จ. ๑๐)	วอก	
๑๙๕๐	๑๓๒๘	๗๖๘ (จ. ๙)	จอ	
๑๙๕๖	๑๓๓๔ *	๗๗๔ *	มะโรง	* จารึกหลักที่ ๙ ก.
๑๙๗๐ (จ. ๑๒)	๑๓๔๘	๗๘๘	มะเมีย	
๒๐๕๓	๑๔๓๑ (จ. ๑๕)	๘๗๑	มะเส็ง	
๒๐๕๔	๑๔๓๒ (จ. ๑๓)	๘๗๒	มะเมีย	
๒๐๕๕	๑๔๓๓	๘๗๓	มะแม	
๒๐๕๖	๑๔๓๔ *	๘๗๔	วอก	* จารึกหลัก ๑๕ ว่าปีมะแม ที่ถูก ควรเป็นปีวอก
๒๐๕๗	๑๔๓๕	๘๗๕	ระกา	
๒๐๕๘	๑๔๓๖	๘๗๖	จอ	
๒๐๕๙	๑๔๓๗	๘๗๗	กุญ	
๒๐๖๐	๑๔๓๘ *	๘๗๘	ชว	* จารึกหลัก ๑๕ ว่าปีกุญที่ถูกควร เป็นปีชว
๒๐๖๑	๑๔๓๙	๘๗๙	ฉลู	
๒๐๖๒	๑๔๔๐ (จ. ๑๕)	๘๘๐	ขาล	

หมายเหตุ

การที่จารึกกรุงสุโขทัยผิดกับที่สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสอบทานไว้ หรือตามวิธีหาพุทธศักราชจากจุลศักราช หรือหาจุลศักราชจากพุทธศักราช ซึ่งเรียกกันว่า กัมปายา หนึ่งปีนั้น คงจะนับพุทธศักราชตามคติลังกาเหมือนชาวลานนาไทย (ชินกาลมาลีปกรณ์ แปลโดย ร.ท.ท. แสง มนวิฑูร เปரியู กรมศิลปากร จัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า [๑๙] และหน้า ๙๓.